

Polecenia podsumowujące

1. Scharakteryzuj poglądy myślicieli oświeceniowych na temat państwa.
2. Wymień główne osiągnięcia oświecenia w dziedzinie nauki.
3. Wyjaśnij, w jaki sposób literatura odwoływała się do głównych haseł oświecenia.

Oświecenie – XVIII w.

Geneza oświecenia

- wpływ rewolucji naukowej na myślicieli
- sprzeciw wobec rządów absolutystycznych
- podważenie roli Kościoła i religii w życiu człowieka

Główne cechy oświecenia

- dążenie do postępu
- rozum głównym narzędziem poznania
- tolerancja religijna
- nawoływanie do zmian społecznych

Filozofia i myśl społeczno-polityczna

Główni myśliciele: Wolter, Denis Diderot, Jean-Jacques Rousseau, Monteskiusz, Immanuel Kant.

Teoria poznania – Immanuel Kant.

Zasada umowy społecznej w legitymizacji władzy – Denis Diderot, Jean-Jacques Rousseau.

Trójpodział władzy: wykonawcza, ustawodawcza, sędziowska – Monteskiusz.

Deizm – pogląd zakładający istnienie Boga, ale odrzucający jego wpływ na ludzkie życie po ustanowieniu praw rządzących naturą.

Ateizm – pogląd wykluczający istnienie Boga.

Ruch humanitarny – krytyka skostniałego systemu sprawiedliwości i sprzeciw wobec stosowania tortur.

Rozwój szkolnictwa

Szkolnictwo o charakterze powszechnym, po raz pierwszy w Prusach (1717 r.).

Wzrost liczby osób umiejących czytać i pisać.

Spadek znaczenia uniwersytetów.

Odkrycia naukowe i popularyzacja nauki

Isaac Newton – trzy zasady dynamiki i prawo powszechnego ciężenia; razem z Leibnizem stworzenie rachunku różniczkowego.

Gottfried Wilhelm Leibniz – twórca rachunku różniczkowego (razem z Newtonem).

Karol Linneusz – sklasyfikowanie zwierząt i roślin według gatunków.

Alessandro Volta – eksperymenty z prądem, skonstruowanie pierwszej baterii.

Benjamin Franklin – wynalezienie piorunochronu.

Bracia Montgolfier – pierwszy lot balonem (1783 r.).

Powstanie akademii nauk (Rzym, Londyn, Paryż, Berlin, Petersburg).

Popularyzacja nauki dzięki otwartym wykładom i publikacjom m.in. dla kobiet i dzieci.

Wielka encyklopedia francuska wydawana w latach 1751–1765.

Literatura

Wzrost czytelnictwa.

Literatura piękna wyrazem głównych haseł oświecenia.

Pojawienie się nowych form literackich: powiastki filozoficznej, powieści sentymentalnej, powieści dydaktycznej.

Daniel Defoe – *Przypadki Robinsona Crusoe*.

Jonathan Swift – *Podróże Guliwera do wielu odległych narodów świata*.

Jean-Jacques Rousseau – *Nowa Heloiza, Emil*.

Wolter – *Kandyd*.

Denis Diderot – *Kubuś Fatalista i jego pan*.

Polecane publikacje

P. Chaunu, *Cywilizacja wieku oświecenia*, przeł. E. Bąkowska, Warszawa: PIW, 1993.

Człowiek oświecenia, pod red. M. Vovelle'a, przeł. M. Gurgul i in., Warszawa: Świat Książki, 2001.

U. Im Hof, *Europa oświecenia*, przeł. M. Łukasiewicz, Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen, 1995.

